

МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР

О. Б. Варава

Кіровоградський базовий медичний коледж ім. Є. Й. Мухіна

У статті спроектовано модель розвитку інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх медичних сестер в освітньому середовищі медичних коледжів, обґрунтовано взаємозв'язок і зміст її структурних блоків, сформульовано педагогічні умови її успішної реалізації.

DEVELOPMENT MODEL OF INFORMATIONAL AND ANALYTICAL COMPETENCE OF FUTURE NURSES

O. B. Varava

Kirovohrad Mukhin Medical College

The article represents the development model of informational and analytical competence of future nurses applied in medical colleges. It postulates the correlation and content of its structural units and formulates the pedagogical conditions for the successful implementation.

Вступ. У практичній охороні здоров'я і науковому світі ще й досі інколи побуває стереотипне бачення ролі медичної сестри, що не узгоджується зі світовими стандартами. Про ступінь розвитку інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх медичних сестер (ІАК ММС) як здатності та права самостійно мислити і приймати рішення в межах своєї компетенції, а не тільки як здатності до механічної обробки готової інформації приходиться говорити як про процес набуття МС самостійності, а в деяких аспектах й незалежності своєї діяльності від прямих вказівок лікаря.

Аналіз наукових джерел виявив, що серйозні дослідження розвитку ІАК саме у ММС відсутні. Протиріччя між необхідністю розвитку ІАК у медсестринській освіті та недостатністю змістовно-методичного забезпечення цього процесу зумовили проблему дослідження: якою має бути модель процесу професійної підготовки майбутніх фахівців медсестринства, при якій буде ефективним процес розвитку ІАК ММС, зокрема її аналітичної складової?

Основна частина. Вивчення теоретичних аспектів ІАК ММС дозволило спроектувати модель розвитку даної компетентності медичної сестри, що складається з таких компонентів:

1. Цільовий блок:

1.1. Мета, зумовлена новими професійними функціями ММС, що виникли у зв'язку із запровадженням ступеневої медсестринської освіти.

2. Змістовий блок:

2.1. Структурні компоненти ІАК:

2.1.1. Когнітивний: теоретичні інформаційно-аналітичні, технологічні та предметні знання.

2.1.2. Організаційно-діяльнісний (функціональний): інформаційно-технологічні та аналітико-логічні уміння та навички; комунікативні та організаційні здібності; здатність до практичного використання інформації в медсестринській діяльності.

2.1.3. Особистісно-ціннісний: спрямованість і мотивація особистості на виконання інформаційно-аналітичної діяльності (ІАД); особистісні якості фахівця.

2.2. Рівні застосування ІАК у медсестринській діяльності:

2.2.1. ІАК інструментально-виконавського рівня (дипломована МС), що передбачає мінімальну свободу і самостійність фахівця у виборі засобів, методів здійснення ІАД.

2.2.2. ІАК управлінського рівня (магістри та бакалаври медсестринства), що передбачає свободу в прийнятті рішень, розстановку акцентів при по-

становці проблеми, визначення термінів та вибір методів аналізу.

2.3. Сфери розвитку: когнітивна, емоційно-афективна, психомоторна.

3. Технологічний блок:

3.1. Концептуальні підходи до розвитку ІАК: людиноцентристський, компетентнісний, між-, полі- та трансдисциплінарний, інформаційний, аналітичний, аналітико-прогностичний, аналітико-моделювальний, акмеологічний (орієнтація на ідею безперервного професійного розвитку МС, її потенціал та індивідуальність), системний, особистісно-професійний, рефлексивний, діяльнісний.

3.2. Принципи розвитку ІАК ММС: інформативності, інтегративності, модульності, мотиваційно-цільової орієнтації на професійну ІАД, відповідності особливостям професійної діяльності, неперервності, індивідуалізації, варіативності, багаторівневості;

3.3. Етапи розвитку ІАК ММС:

3.3.1. За діяльнісним підходом: орієнтувально-мотиваційний, навчально-практичний, самостійно-творчий, оцінно-результативний, корекція.

3.3.2. За логікою освітнього процесу: довузівський етап (формування початкових навичок логічного та критичного мислення та азів комп'ютерної грамотності), додипломний етап (розвиток ІАК ММС під час теоретичного навчання в коледжі та медсестринської практики), післядипломний етап (впровадження принципу БПР, освіта дорослих).

3.3.3. За включенням у формальний освітній процес: формальна освіта, неформальна освіта, інформальна освіта.

3.4. Педагогічні умови розвитку ІАК ММС: інформатизація професійної освіти на рівні, що відповідає виробничим умовам, створення та постійне оновлення інформаційно-освітнього середовища навчального закладу тощо.

3.5. Педагогічні технології та методи розвитку ІАК ММС:

- безпосереднє спілкування з пацієнтом та вирішення завдань медсестринської діяльності (у тому числі й завдань менеджерського рівня для МС зі ступеневою освітою) під час виробничої і переддипломної практик;

- навчальна практика в лікувально-профілактичних закладах (ЛПЗ) із різним рівнем інформаційного забезпечення, запровадження електронної звітності з практики;

- рольові та ділові ігри, проблемне навчання;

- виконання завдань із застосуванням комп'ютера та програмного забезпечення, робота з електронним підручником, у віртуальній клініці, операційній лабораторії;

- самостійна робота, розвиток критичного мислення;
- навчальний діалог, евристична бесіда, дискусія;
- робота в малих групах та інші інтерактивні методи навчання;

- проектна та пошуково-дослідна діяльність;
- проблемні лекції з мультимедійною презентацією;
- вирішення проблемних ситуаційних задач (кейс-метод);

- організація майстер-класів, коучингові технології, фасилітація;

- організація бінарних занять з максимальною міждисциплінарною інтеграцією, у тому числі й медичної інформатики з іншими дисциплінами;

- наступність у засвоєнні навичок складання графіків, діаграм, схем, таблиць, презентацій на дисциплінах професійно-орієнтованого і практичного циклів;

- особистий вплив викладача, який демонструє здатність мислити.

До технологічного блоку моделі слід також віднести ресурси: кадрові, інформаційні, часові, технічні, методичні.

4. Оцінно-результативний блок:

4.1. Критерії: мотиваційний, емоційно-вольовий, змістово-інформаційний, організаційний, операційно-діяльнісний.

4.2. Показники розвитку ІАК ММС виражають міру сформованості того чи іншого критерію. До критеріїв, як правило, належать рівень знань, рівень усвідомленості, інтерес, бажання, вміння, здібність, здатність, самостійність, задоволеність та інші. Щодо розвитку ІАК ММС, то такими показниками є здатність приймати аргументовані професійні рішення в межах своєї компетенції та обирати найоптимальніше з них у процесі професійної діяльності; здатність ММС продукувати в процесі мислення інформаційно-інтелектуальний продукт, що здатний впливати на свідомість людей; здатність перетворювати розрізнені дані на «Сестринську історію хвороби»; здатність конструювати і програмувати розв'язання практичних проблем; здатність застосовувати оптимальні методи пошуку, відбору, аналізу, управління інформаційними потоками та включення їх в професійну діяльність.

4.3. Рівні розвитку ІАК ММС: низький, достатній, високий.

4.4. Очікуваний результат впровадження моделі: підвищення рівня розвитку ІАК ММС.

Коротко охарактеризуємо окремі складові моделі.

Цільовий блок зумовлений сучасним замовленням суспільства на підготовку МС із високим розвитком ІАК, викликаним зростаючою інформатизацією суспільства, зміною парадигми освіти та уявлень про діяльність МС. Сучасна МС виконує ряд професійних функцій, пов'язаних із ІАК: організаційну, управлінську, контролюючу, прогностичну, діагностичну, виробничу, навчальну, технологічну, аналітично-дослідницьку.

Метою розвитку ІАК ММС є формування творчої інтелектуальної особистості з клінічним мисленням, організатора сестринської справи; підготовка МС, здатної до ефективної ІАД під час здійснення сестринського процесу.

Змістовий блок складається з 3 компонентів: когнітивного, організаційно-діяльнісного та особистісно-ціннісного.

Когнітивний компонент моделі утворюють теоретичні знання, які контролюються через змістово-інформаційний критерій. На думку Л. В. Назаренко та І. М. Мельничук, його характеризують стиль мислення, теоретична підготовленість, усвідомлення складності та багатогранності професійної взаємодії, рівень соціального інтелекту [3]. З метою опанування ІАК студентам також потрібні знання в галузі ІТ. Знання класифікують як: а) методологічні, теоретичні та практичні; б) науково-теоретичні та конструктивно-технічні, нормативні знання; в) фундаментальні та інструментальні.

Організаційно-діяльнісний компонент об'єднує весь інструментарій, способи дій, операції та прийоми, уміння, якими ММС може здійснювати інформаційно-аналітичну діяльність. Це насамперед аналітико-логічні, організаційні, комунікативні та інформаційно-технологічні уміння та навички. У процесі розвитку ІАК ММС вдосконалює також такі менеджерські вміння, як планування, організація, координація, мотивація і контроль. Організаційно-діяльнісний компонент ІАК ґрунтується на загальних методах і способах інтелектуальної діяльності (аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, конкретизація). Критеріями розвитку організаційно-діяльнісного компонента моделі виступають організаційний та операційно-діяльнісний.

Особистісно-ціннісний компонент включає мотивації, установки, інтереси, прагнення, потреби й

ціннісні орієнтації, емоції, вольові та інші особистісні якості фахівця, позитивне ставлення до ІАК, зацікавленість, самонавчання. Він потребує сформованості таких якостей особистості, як спостережливність, відповідальність, врівноваженість, емпатійність тощо та окреслює особисте ставлення медичної сестри до пацієнта, його родини, співробітників, керівників і підлеглих [3]. Контроль цього компонента здійснюють через мотиваційний та емоційно-вольовий критерії.

Реалізація моделі розвитку ІАК ММС (технологічний блок) передбачає виконання комплексу умов, у тому числі й педагогічних, зокрема відбір змісту навчання, його зв'язок із розв'язанням значущих проблем професійної діяльності; створення методичних систем навчання, зорієнтованих на інтелектуалізацію потенціалу особистості, актуалізацію її суб'єктної позиції; відтворення в освітньому процесі реальних потреб пацієнта, організація практик у ЛПЗ різної форми власності; єдність концептуальних підходів в освітній і практичній діяльності. До педагогічних умов належать такі: формування позитивної мотивації до розвитку ІАК; створення системи міждисциплінарних зв'язків; забезпечення поетапності та наступності розвитку ІАК студентів.

Складність реалізації моделі зумовлена тим, що будучи структурним елементом ІАК, мислення містить творчий момент, не зводиться до алгоритму [4–6] і тим самим унеможливує зведення процесу його розвитку до тренінгових і тестових технологій. А. Ейнштейн наголошував: «Тут не існує методу, який можна було б вивчити і систематично застосовувати для досягнення мети» [7]. Крім того, об'єктом застосування ІАК ММС є не тільки масив знеособленої професійної інформації, а й сам пацієнт. МС працює в системі «людина-людина», що потребує зорієнтованості на етичний аспект роботи з пацієнтом та розуміння його культурно специфічних реакцій. Оцінно-результативний блок моделі характеризується трьома базовими рівнями розвитку інформаційно-аналітичної компетентності:

1) низький рівень: навички роботи ММС із медичною інформацією знаходяться на низькому рівні. Вона має загальні уявлення про способи збору, обробки та аналізу інформації, однак, їй бракує низки умінь, що дозволяють ефективно використовувати інформаційні ресурси. Їй слід приділяти більше уваги розвитку аналітичних навичок роботи з інформаційними потоками;

2) достатній рівень: знання ММС у галузі аналізу інформації переважають над навичками. Вона успіш-

но виконує більшість робіт, пов'язаних з аналітичною діяльністю, але для того, щоб підвищити рівень ІАК, їй варто приділяти більше уваги розвитку прикладних умінь роботи з інформацією;

3) високий рівень: при роботі з інформаційними потоками ММС не відчуває серйозних труднощів. Її вміння працювати з інформацією дає значні конкурентні переваги і можливість оперативно приймати правильні рішення серед альтернатив. Студент цього рівня активний у самовдосконаленні та самоосвіті, творчо мислить.

Отже, розвиток ІАК ММС є якісно новою проблемою медсестринської освіти, яка не може бути вирішена на основі традиційних підходів і методів. Під час реалізації моделі розвитку цієї компетентності має

зберігатись баланс між розвитком операціональних навичок і комп'ютерної грамотності, з одного боку, та розвитком аналітичних здібностей і професійного мислення, з іншого. На рівні технологічного блоку має бути забезпечений оптимальний щодо поставленої мети педагогічний інструментарій.

Висновки. У результаті дослідження вперше спроектовано модель розвитку ІАК ММС, що складається з цільового, змістового, технологічного і оцінно-результативного блоків. Особливістю запропонованої моделі є констатація рівнів застосування ІАК, які враховують ступеневість медсестринської освіти та дотримання принципу безперервного професійного розвитку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дэйли Роберт Организационное поведение и его связь с менеджментом / Роберт Дэйли // Головна медична сестра. – 2013. – № 9. – С. 38–41.

2. Махновська І. Р. Професійна підготовка магістрів сестринської справи в умовах ступеневої освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / І. Р. Махновська. – Житомир, 2015. – 312 с.

3. Назаренко Л. В. Зміст та структура професійної компетентності майбутніх медичних сестер / Л. В. Назаренко, І. М. Мельничук. – Медсестринство. – 2014. – № 4. – С. 40–43.

4. Пенроуз Р. Новый ум короля. О компьютерах, мышлении и законах физики / перевод с английского ; под общей редакцией В. О. Малышенко. – М. : Едиториал УРСС, 2003. 384 с.

5. Брушлинский А. В. Психология мышления и кибернетика / А. В. Брушлинский. – М. : Мысль, 1970. – 191 с.

6. Тихомиров О. К. Психология мышления / О. К. Тихомиров. – М. : Издательство Московского университета, 1984. – 270 с.

7. Эйнштейн А. Физика и реальность : сборник статей / А. Эйнштейн ; перевод, сост. и коммент. У. И. Франкфурта. – М. : Наука, 1965. – 359 с.

Отримано 07.08.18